

Octubre del 1934 va ser l'obligada resposta a una contrarevolució que estava frustrant totes les esperances que s'havien posat en la República del 1931.

Ho afirma l'historiador Josep Fontana (Barcelona, 1931) en el pròleg del més ambiciós estudi fet mai sobre *Els fets del 6 d'octubre de 1934*, resultat d'una investigació exhaustiva que Manel López Esteve (Lleida, 1981), doctor en història, professor de la Universitat de Lleida i investigador de la UPF, ha portat a terme durant cinc anys.

El llibre, publicat per Editorial Base, analitza de manera global un esdeveniment d'extraordinària complexitat al qual s'havia dedicat una amplíssima literatura descriptiva, moltes visions parcials i molt poca investigació històrica, comenta Fontana.

A més de l'estudi de nombroses fonts documentals conservades als arxius, l'historiador ha consultat una impressionant quantitat de publicacions periòdiques, més de seixanta, corresponents a les principals ciutats i capitals de comarca i també alguns pobles petits, perquè Barcelona no va ser l'únic escenari del 6 d'octubre.

Per a López Esteve, un dels principals elements que es troben en la base de la proclamació de l'Estat Català feta pel president Companys és l'amenaça feixista i la corresponent voluntat de resistir-hi per part d'amplis sectors de la societat catalana.

És a dir, el temor a la liquidació de la República democràtica i laica, l'autonomia i la reforma social, temor que neix amb la victòria de la dreta reaccionària a les eleccions de novembre del 1933 i s'accentua amb l'entrada, el dia 4 d'octubre, de la CEDA –partit declaradament antirepublicà, antiparlamentari, unitarista i vaticanista– al govern de Madrid.

Com va dir el març del 1934 el diari *La Humanitat*, òrgan del partit del president Lluís Companys, si la CEDA i el conglomerat antirepublicà s'emparava de les institucions republicanes per instaurar un "feixisme legal", caldria defensar l'autonomia, la llibertat i la democràcia.

El que esclata el 6 d'octubre de 1934 va ser una tensió acumulada des de novembre del 33, considera López Esteve. La causa de la insurrecció d'oc-

EL TEMPS

Les tropes ocupen la plaça de Sant Jaume. Companys i els consellers Lluhí Vallescà i Comorera,

El 6 d'Octubre, una acció antifeixista obligada

La proclamació de l'Estat Català que va fer el govern català presidit per Lluís Companys el 6 d'octubre de 1934 va ser una acció antifeixista obligada, conclou Josep Fontana de la lectura del primer estudi global d'aquell controvertit acte revolucionari, elaborat per Manel López Esteve.

tubre va més enllà del fet immediat de l'entrada de tres ministres de la CEDA al govern d'Alejandro Lerroux.

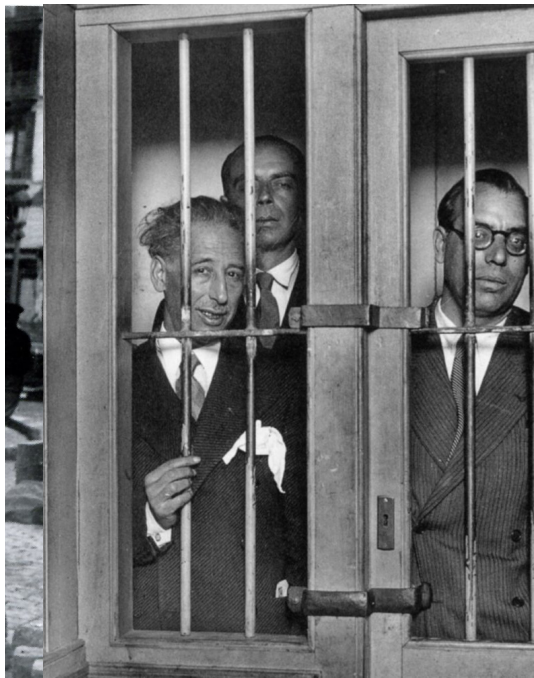
La dinàmica governamental encetada aquell novembre es caracteritzà per la sistemàtica ofensiva contra els principals pilars del projecte reformador de la República d'esquerres.

El que s'assaja, gràcies al pes parlamentari de la CEDA i de tota la dreta, la Lliga inclosa, és l'intent de posar fi als febles fonaments de la República

com a projecte social reformador de llarg abast, en el camp social, tant l'obrer com l'agrari, en el religiós i en l'autonomista.

La nova situació va aguditzar la polarització i l'enfrontament entre dretes i esquerres a la Catalunya autònoma, al conjunt de l'estat i entre les institucions catalanes i les institucions centrals de la República.

D'aquesta manera, la possibilitat de realitzar, per part de les esquerres ca-

empresonats a Madrid, amb altres consellers.

talanes, un cop de força per aturar l'intent de destruir el règim republicà i l'ofensiva contra Catalunya, anà adquirint versemblança entre gener i octubre del 1934.

Per la seva banda, la possibilitat d'un cop d'estat per part de les dretes antirepublicanes ja havia quedat acreditada l'agost del 1932 amb l'intent del general Sanjurjo. Crèdit reforçat l'abril del 1934, quan el govern va amnistiar els implicats en el cop, mesura que visualitzà clarament que els radicals no podien ni diluir ni rebaixar l'estratègia antirepublicana dels seus aliats parlamentaris de la CEDA, un partit presidit per un polític, Gil Robles, que no havia jurat lleialtat a la República.

Per a importants sectors de la societat catalana, afirma López Esteve, l'amenaça possible i tinguda com a real de la dreta antirepublicana significava l'atac frontal a l'autonomia catalana, al projecte socialment reformador del govern autònom, als petits avanços assolits i a totes les expectatives socials i polítiques que pretenien una transformació profunda en un sentit social i nacional revolucionari.

L'existència d'aquesta amenaça, i la percepció àmplia que l'entrada de la CEDA al govern la feia efectiva, permet explicar per què a l'entorn de la iniciativa del govern de la Genera-

litat va convergir l'acció de l'Aliança Obrera, que pretenia forçar la situació per aconseguir proclamar la República Catalana i endegar una revolució social; la dels rabassaires i pagesos pobres; la d'una part rellevant de les bases anarcosindicalistes i la dels diversos grups separatistes.

Entre les causes internes que permeten explicar l'acció de Companys, l'historiador reporta l'anticatalanisme de la dreta antirepublicana; el perill que la seva presència en el govern de la República significava per a l'Estatut; la percepció que la CEDA liquidaria la democràcia republicana per donar pas a un estat corporatiu feixista; el posicionament d'amplis sectors per fer front a l'amenaça i la pressió exercida pel sector separatista de l'Esquerra Republicana.

En aquest sentit, l'octubre català es pot caracteritzar, pensa l'estudiós, com un seguit de respostes amb lògiques diverses posades en moviment per un detonant comú: l'activació de l'atac contra la democràcia republicana, l'autonomia, les reformes socials i el moviment obrer.

L'ascens de la CEDA al govern significà per a Companys, Lluhí, Comorera i bona part del govern català l'inici de la fi de l'autonomia i del projecte reformador dels republicans catalanistes.

En conseqüència, calia, pensa López Esteve, barrar el pas als homes

L'historiador Manel López Esteve, autor del llibre dedicat als Fets del 6 d'octubre de 1934.

de Gil Robles, intentant aprofundir el projecte reformador republicà, plantejant l'aspiració federal, la defensa de l'autonomia, la compenetració amb les esquerres espanyoles i la voluntat d'intervenir en el marc republicà espanyol.

L'historiador ha estudiat amb detall la gestació de la declaració independentista del govern de la Generalitat i ha arribat a la conclusió que la decisió no va ser tan sols fruit de les JEREC (Joventuts d'Esquerra Republicana Estat Català) ni del suposat acord amb republicans i socialistes espanyols, perquè l'acció del govern tenia uns elements polítics ben definits, i la direcció política va estar en tot moment a les mans de Companys.

Queden, per tant, lluny les interpretacions reduccionistes d'una suposada supeditació de les esquerres catalanes a les espanyoles; d'una suposada dependència de Companys davant dels sectors separatistes del seu partit o bé d'una simple falta d'acatament dels mecanismes de democràcia representativa.

Per a l'historiador, reduir el 6 d'Octubre a un violació de les normes de convivència democràtica, com han fet bona part dels analistes, resulta insuficient per explicar-lo.

Aquest plantejament, diu, conté un cert presentisme respecte del model de democràcia representativa actual, que no respon a la realitat política dels anys trenta i, a més, impedeix tenir en compte la pluralitat de factors que hi van intervenir.

Per exemple, l'impacte de la novetat del feixisme europeu i altres dictadures, amb l'arribada de Hitler i Mussolini al poder, l'anorreament de la socialdemocràcia austríaca a mans de socialcristians i feixistes el febrer del 1934, o bé la "dictadura constitucional" portuguesa.

L'esquema feixisme/antifeixisme va adquirir centralitat en la vida política catalana al llarg de 1933 i 1934.

Va ser tan fort aquest impacte que el feixisme depassà els cercles més estrictes de la militància política i sindical per a inserir-se en la confrontació política quotidiana entre dretes i esquerres.

Per això, el triomf de la CEDA el novembre del 1933, amb la seva admira-

